

**Quæstionum Canonicarum, In Quinque Libros
Decretalium, Tomus ...**

In Librum I. Decretalium, Per quadraginta, & tres Titulos distributum, in
quo agitur De Constitutionibus, Seu Legibus universim ...

Krimer, Ferdinand

Augustæ Vindelicorum, 1706

Articulus II. De his, qui possunt, vel non possunt transigere?

[urn:nbn:de:hbz:466:1-73031](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-73031)

gratis, & amicaliter inter se litigantes componant, sacris canonibus nequaquam dicimus obviare.

2618.

Dicitur 2. *super re dubia.* Nam si unus transigentium, tempore transactionis, sciat, nullum sibi jus competere super re litigiosa, vel accipienda, vel retinenda, tum transactio invalida est 1. in foro conscientiae; quia sic omni titulo caret ad illam accipiendam; vel retinendam; 2. etiam in foro externo. *L. in Summa 65. de Condict. in debit.* vel saltem (si Reus ita transigit) actione, vel doli exceptione rescindi poterit *L. sub prae-textu 19. C. h. t. junct. gloss. in c. 7. h. t. V. dato.* Si autem, bona utriusque fide, peracta sit, rescindi non potest, licet post hoc inveniantur probationes evidenter ostendentes, alterum non habuisse ullum jus super re, de qua transactum est; & in neutro foro nascitur obligatio restituendi sic acceptum, vel retentum, nisi laesio foret nimis gravis, praesertim, interventu alicujus fraudis. *L. Lucius, 78. §. fin. ff. ad senat. Consult. Trebell. & l. 19. ac 29. C. h. t. cum tali casu quilibet incerto eventui se sponte committat, sicut in ludo.*

2619.

Not. autem, quod hoc non procedat 1. si una pars dolo agat, fraudulenter occultando ea, quae manifestari debebant. *L. 19. C. h. t. secundo, si constet, unum eorum laesum esse multum, & valde graviter ultra dimidium, Mynsingerus Centuriâ 6. observ. 91. tertio, si laesus esset minor 25. annis; vel Ecclesia.* Nam his subvenitur restitutione in integrum. *L. 1. & 2. C. si advers. transact.* Dicitur 3. *de re controversa, seu lite incerta, nimirum dubia, & incerta, non utcung, sed propter litem motam, necdum finitam; vel movendam, L. 2. C. h. t. modo sit dubium in facto, licet non in jure.* *Wesembecius h. t. n. 5.* Hinc in transactione semper debet lis esse (*L. 1. ff. h. t.*) vel metui (*L. 2. C. eod.*) & aliquid dari, retineri, vel promitti; *L. 38. h. t.*

Ad 2. transactionem aliam esse realem, per quam scilicet res ipsa, de qua transigitur, afficitur, & haec transit ad haereditatem cum ipsa re, *L. juris gentium, 7. §. Pactorum, ff. de pactis;* aliam personalem, quae afficit solum personam, dum vivit, & cum ea extinguitur, *c. de cetero 5. h. t. ibi de cetero noveris, quod, cum aliquis ad extraordinarium Judicem literis impetratis cum adversario suo compo-*

nit, postmodum in Ecclesia, de qua agitur, jus aliquod habiturus: si compositio non est juri contraria, non est à loci Episcopo reprobanda; sed census absque Episcopali auctoritate, cui praest, Ecclesiae sub hoc praetextu solutus, vitam ejus, qui solverit, non excedit. Ex quo textu colligitur, per transactionem, factam sine auctoritate Episcopi, *Prelatum, sed non Ecclesiam* constitui censualem; adeoque in eo textu distingui inter transactionem rei, seu realem; qua nimirum obligetur res; & personalem, quae constituat obligatam personam.

ARTICULUS II.

De his, qui possunt, vel non possunt transigere?

Regula est, quod transigere possint omnes, qui liberam rerum suarum administrationem habent, ac donare, vel alio quovis modo alienare; *L. in re, 21. C. Mandati, etiam si sint foeminae. L. sanum 7. C. h. t. dixi, administrationem liberam;* hoc enim verbum importat casum, quo non requiritur alterius licentia, gloss. *in Clement. dudum, de sepult. V. liberè;* seu, quo non requiritur alterius auctoritas; *Barbosa in Clem. cit. n. 23. adeoque, ubi res fieri potest non obstante contradictione; Barb. in c. 3. de Offic. Ordinarij, n. 14.* Ex hoc per oppositum colliges, eos, qui non habent liberam administrationem, seu facultatem alienandi, transigere non posse. Et ideo Tutor, vel Curator, sine Judicis decreto, de bonis immobilibus, vel mobilibus pretiosis, quae servando servari possunt; Procurator cum mandato solum generali; pupillus, aut minor in damnum rerum suarum; prodigus, cui interdictum est bonis, transigere non possunt; quia non habent liberam, administrationem. Procurator etiam cum libera, & generali administratione, non potest transigere: *Barb. in c. 3. h. t. n. 2. nec habens mandatum generale cum clausula ratihabitionis; idem ibid. n. 5.*

2620.

Quamvis autem Abbas, vel Prior Conventualis Ecclesiae, cum Ecclesiastica, vel saeculari persona coram delegato, vel ordinario Judice transigere valeat; id tamen non potest sine consensu Capituli; secus tamen, si, praeter mandatum procuratorium

ad agendum, habeat literas à Capitulo, id est, quidquid super tali negotio egerit, ratum habebit; & multò magis, si habuit simplex mandatum transigendi, ut dicitur c. *Contingit* 3. h. t. ubi dicitur: si Abbas, vel Prior à Capitulo suo de ratihabitione transactionis, quam fecit Prælatus nomine Ecclesiæ, literas habuerit, *transactionem ab eo non posse revocari.*

2621. Not. præterea 1. prædictam regulam, quòd Abbas, vel Superior Ecclesiasticus, sine consensu Capituli, transigere non possit, intelligendam de transactione alienante res Ecclesiæ sic, ut recuperari non possint; secùs, si fiat solùm causâ litis terminandæ, reservato jure recuperandi rem, datâ pecuniâ, quo Ecclesiæ conditio evadat melior; sic gloss. *communiter recepta in L. Nulli* 13 ff. h. t. v. *Transigere.*

Not. 2. eandem regulam debere intelligi de transactione voluntaria, non necessaria, quæ scilicet fieri debet vi statuti, aut Principis jussu ad diurnas lites componendas, vel vitanda gravia scandala. Nam constitutiò, de bonis Ecclesiæ non alienandis, intelligenda venit de alienatione voluntaria; non ea, quæ sit necessitate cogente; sic Layman l. 3. *summa, tr. 4. c. 31. q. 1. n. 4.*

Not. 3. Prælatum Ecclesiæ, Ordinario subiectum, ad transigendum super rebus, & juribus Ecclesiæ, non tantùm indigere consensu Capituli, ut dictum est; sed etiam sui legitimi Superioris, cui talis Ecclesia subiecta est, ut definivit Alexander III. in c. *statuimus* 2. h. t. ubi casus est de transactione super decimis Ecclesiæ debitis, quam citatus Pontifex tenere definivit, si celebrata sit etiam de consensu Ordinarij; sic Barb. ibid. à n. 1. & alij, junct. gloss. v. *Personam.*

2622. Sed advertendum, quòd textus solùm loqui videatur detransactione super decimis, inter personas Ecclesiasticas, ubi: statuimus, ut, si super decimis, inter vos, & personam Ecclesiasticam, de assensu Episcopi, vel Archiepiscopi sui, compositio facta fuerit, rata, & inconcussa persistat. Et ideo Gonzalez hic n. 2. ex hoc textu sequentem assertionem deducit: *transactionem super decimis cum Ecclesiastica persona, & Superioris autoritate, valere.* Verùm id textus expressè non dicit; & ideo Gonzalez ad hunc textum ait, non esse cer-

tum, sed dubium, an transactio, de qua incit c. *Statuimus*, facta sit inter solas personas Ecclesiasticas, vel personam Ecclesiasticam, & Laicam. Nam, ut notat Hostiensis hic V. *inter vos*, hæc decretalis directâ fuit ad Laicos, cum quibus super decimis transactum est.

2623. Videtur igitur dicendum, transactionem super decimis inter personas Ecclesiasticas cum consensu Ordinarij, omnino valere, ut habetur c. *statuimus* 2. h. t. Nec obstat, decimas jure Divino esse debitas Parochis, ut fusè probat Gonzalez hic n. 3. Nam in decimis Ecclesiasticis, excommuni Doctorum sententia, duo consideranda sunt. 1. obligatio alendi ministros Ecclesiæ, & hæc est juris naturalis, Divini, & Ecclesiastici; 2. quota, & quantitas decimarum, & hæc est juris tantùm Ecclesiastici, ut pluribus probat Suarez tom. 2. de *Relig. tr. de decimis, c. 9. n. 10.* Covarruy. l. 1. *Variar. c. 17. n. 2.* Azor p. 1. l. 7. c. 22. Ex quo sequitur, quòd transactio, consuetudo, vel privilegium in materia decimarum, locum habeat, cum versantur circa ea, quæ sunt juris tantùm positivi. Et ideo accedente justa causa, & Superioris auctoritate, jus decimarum, quoad quotam, rectè mutari, vel minui potest. Ex quo patet solutio ad rationem in contrarium. Concedo enim decimas, quoad substantiam, non autem quoad quotam, esse juris Divini.

2624. Dices, in c. *Venerabilis*, 8. de *Confirm.* utili dicitur: super quibusdam decimis, mediante Albanensi Episcopo, tunc Apostolica Sedis Legato amicabilem compositio intervenit, quòd, quanto citius eam auctoritate Apostolica confirmari contingeret, statim deberet executioni mandari: ergo in transactione super decimis facta, necessaria est confirmatio, & non sufficit auctoritas Episcopi, vel Ordinarij. Verùm hic textus solùm agit de transactione super decimis inter Episcopum ex una, & Regem Cypri ex alia parte, ut constat ex inscriptione illius Capituli, & notat Innocentius Cironius apud Ganzalez cit. n. 8.

Dices 2. in c. *Veniens*, 8. h. t. etiam inter personas Ecclesiasticas requiritur auctoritas Papæ. Respondent aliqui eam transactionem fuisse inter Rectorem Ecclesiæ, ac Colonos Monasterij consequenter non inter

ter Ecclesiasticos; sed ex textu patet, eam transactionem esse factam inter Rectorem Ecclesie, & Monachos, quibus suberant Coloni, à decimarum solutione liberati.

Respondent alij, ideo in hoc casu desideratam esse Apostolicam auctoritatem, quia agebatur de re magni momenti, & graviori causa; causas autem graviores sumo Pontifici reservari, ut diximus alibi; sic Barbof. l. 1. *Univers. jur. Eccles. c. 26. n. 25.* quia agebatur de remissione magnæ partis decimarum. Sed hæc expositio non congruit textui, qui sic habet: *Veniens ad Apostolicæ Sedis Clementiam magister G. de Favil. sua nobis insinuatione monstravit, quod Monachi majoris monasterij, terras in parocchia Sanctæ MARIÆ de Marchia excolunt, & ab eadem Ecclesiæ Coloni eorum omnia Ecclesiastica tam necessaria, quam voluntaria suscipiunt Sacramenta, & tamen eidem Ecclesiæ decimas solvere contradicunt: arbitrantur autem, se posse tueri, cujusdam transactionis prætextu inter præfatos Monachos, & quendam Sacerdotem memorati Guilielmi prædecessorem facta, ut de duabus carrucatis terræ, quas in dominio suo Monachi tenent, tertiam tantum decimarum partem exsolvant: Mandamus, quatenus, nisi præfati Monachi transactionem præscriptam, auctoritate Apostolica confirmatam esse, docuerint, cum aliis inter personas facta potius, quam inter Ecclesias videatur, ne pacta inter alios facta alijs obesse patiamur: ipsos, & agricolas, decimationes ex quibuslibet rebus provenientes, ex integro, & illarum, quas illicitè detinuerant, justam estimationem restituere eidem Ecclesiæ compellatis.*

Ex hoc textu colligitur. 1. transactionem illam esse factam inter Rectorem Ecclesiæ, & Monachos, consequenter inter personas Ecclesiasticas; 2. factam esse sine Superioris consensu, ut habet Rubrica *dict. c. 3.* non fuisse realem, sed tantum personalem, ut liquet ex textu adeoq; non fuisse validam, tanquam realem; & ideo nec præscriptione transactionis posse prodesse sine confirmatione Papæ *in vi transactionis realis*; cum facta sit sine solennitate *per modum privilegij, seu exemptionis à solutione decimarum Ecclesiæ Parochiali debitarum*, quam exemptionem solus Romanus Pontifex concedere potest, juxta

c. à nobis, 1. c. Ex parte, 10. c. ad audientiam, 12. c. penult. de decimis, c. si de terra, 61. c. accedentibus, 15. c. dudum, 31. de privileg.

Dices 3. ergo saltem transactio inter personam Ecclesiasticam, & Laicos facta, super decimis, non valebit, esto facta sit cum auctoritate Episcopi. Resp. probabilius concedi illatum, ut docet Suarez *cit. l. 4. de decimis, c. 51.* Gonzalez *ad c. 2. h. t. n. 8. in fin.* & alijs cum Rebuffo *de decimis, q. 13. à n. 17.* Et quamvis Barb. *in cit. c. 2. n. 3.* & gloss. V. *Personam*, velit, quòd valeat compositio inter Laicos & Clericos, ut minus, quam decima res solvatur, vel de aliquibus rebus non præstetur; hoc tamen ibid. limitatè tradit. 1. si fiat cum utilitate Ecclesiæ, vel approbatione Summi Pontificis, aut talis compositio magno temporis intervallo 30. annorum firmata sit; sic etiam Abbas *in c. Albericus, de testib. in 6.* & Rebuff. *à n. 26.* aliàs enim auctoritas Episcopi extenderet se ad relaxandum jus commune, circa quorundam decimarum.

Si tamen contingeret, quòd inter Clericos, & Laicos, sine auctoritate legitimi Superioris, fieret transactio super decimis, non vitaretur *in totum*; sed valeret pro vita componentium, quin tamen eo mortuo, qui fecit, successorì præjudicet. Ex quo colliges tale pactum, seu transactionem non fore perpetuam, nec parere obligationem, nisi personalem (quæ teneatur Clericus transigens) quin Ecclesiam afficiat; sic Layman *in c. statuimus, 2. h. t. n. 2.* & habetur tum *in c. de cetero, 5. eod.* ibi: *vitam Titij excedere non debet*; tum *in c. Veniens, 8. eod.* ibi: *cum inter personas transigentes tantum facta; Ecclesiam ipsam, & successores (seu Parochos) non afficiat.*

Præter hæc not. 1. quòd Superior alicui causam, secundum jura decidendam delegans, non auferat illi facultatem admittendi transactionem; cum partes ad concordiam reducere universim pertineat ad officium Judicis, ut constat *ex tit. 32. de officio Judicis.*

Not. 2. litigantem super beneficio coram Judice, à Papa delegato, transigere posse absque consensu Ordinarij; & sic factam valere, si alio titulo jure contraria non sit; sic Alexander III. *in c. de cetero, h. t.*

2625.

2626.

h. t. Ex quo textu, etiam illud habetur, per transactionem litis finiendæ institutam, auctoritate Judicis delegati onus imponi posse, non quidem ipsi beneficio Ecclesiæ, vel Capellæ, super qua transigitur; sed parti transigenti; at solum ad certum tempus, nimirum vitæ ejus; ita textus.

Not 3. quòd, ubi jus expressum non est, Judex benigniorem partem sequi debeat, habita ratione personarum, loci, temporis &c. si autem lex expressa est, secundùm eam judicare, nisi supremus sit; sic Honorius III. in *c. Ex parte, fin. h. t.* ubi scribens ad Cardin. Presbyt. *tit. S. Prædis poteris*, inquit, *etiam ad componendum interponere partes tuas, & interdum aliquid severitati detrabere, prout* (statu imperij, & excedentium multitudine, provida deliberatione pensatis) *videris expedire*: exceptis nimirum casibus, qui compositionis, seu dispensationis remedium non admittunt, utpote *conjugij Sacramentum*, quod, cum non solum apud Latinos, & Græcos; sed etiam apud fideles, & infideles existat, à severitate canonica circa illud recedere non licebit. *In his verò, super quibus jus non invenitur expressum, procedas* (æquitate servata) *semper in humaniorem partem declinando*, secundùm quod personas, & causas, loca, & tempora, postulare videris: hoc tamen intellige de iis, quæ in Judicis potestate sunt. Nam compositio, transactio, & dispensatio ad ea se non extendit, quæ certam ex divina lege constitutionem, aut obligationem habent.

ARTICULUS III.

De quibus rebus transigi possit?

2627. **R**esp. transigi posse de omnibus dubijs, & controversis, nisi aliquo jure prohibeantur, ut docet Hostiensis in *Summa n. 3.* Talia sunt; 1. si quis alteri cederet spirituale, vel illi annexum, pro temporali. Nam talis transactio simoniaca foret, *c. super eo, 7.* de quo *supr. c. præterea, 9. h. t.* ubi ab Ornensi Episcopo rogatus Lucius III. *an teneat transactio, quando inter Laicos, & Viros Religiosos, de presentatione alicujus Ecclesiæ, questione subortâ, transigitur, ita, quòd presentationem Laicus obtineat; religiosi verò novam, vel majorem percipiant in Ecclesia, in qua prius*

nullam, vel majorem habere consueverant portionem? ad quod Pontifex, cum igitur ipsa pactio simoniaca merito videatur, respondit, *quòd de jure non tenet, nec ex ea religiosi ullum debent commodum obtinere.* Ex quo textu deducitur, quòd sicut super jure præsentandi, ita super annexo, non possit transigi, ut recedatur à lite, temporali aliquo interveniente.

Similiter transigi non potest de publico crimine capitali, *L. 18. c. h. t. junct. gloss. V. Capitali*; nec de criminibus publicis, non capitalibus; *L. 18. cit.* excepta accusatione de crimine falsi *L. penult. C. eod.* nec de privatis, in quibus criminaliter agitur *cit. L. 18.* nec de causis civilibus circa relicta in testamento, vel codicillis, in scriptis, si dubium oritur ex instrumento. Unde etiam non valet transactio de re per sententiam decisa, *L. 7. ff. h. t.* nisi dubitetur, an sententia sit lata? vel nisi appellatio, aut revisio intervenerit, vel adhuc appellari possit; *L. 7. & 11. ff. eod.*

Præter hæc not. 1. transactionem propriè dictam super beneficio, seu jure beneficali, si propria auctoritate fiat, tanquam simoniacam condemnari, *c. constitutus, 4. h. t.* ubi habetur, quòd inter Gasparem, & Alexandrum, Clericos, controversia erat super quadam Capella, quam ipsi per transactionem, fide invicem data, finièrunt. Sed cum Alexander transactione stare nollet, ad Pontificem causa devenit, qui respondit: *hujusmodi transactionem continere speciem simonia: quare eà in irritum revocatâ, controversiam inter dictos Clericos secundùm jura dirimendam esse.* Idem habetur in *c. super eo, 7. h. t.* ubi dicitur: *si de Ecclesiastico beneficio, aut quavis re spirituali litigetur, transactio fieri non posse, ita, ut retento, vel accepto spirituali, vicissim aliquid detur, vel remittatur: cum talis commutatio, seu reciproca obligatio, speciem simonia habeat: at verò, amicabilem, & gratuitam compositionem in talibus fieri posse.*

Dixi: *transactionem propriè dictam*, si scilicet causa beneficalis dubia sit; nam si possessor beneficalis liquidum jus habeat; & injusto petitori v. g. pecuniam offerat, non pro jure suo acquirendo, vel stabiliendo, sed solum redimenda vexa, vel injuria; in conscientia & coram Deo simoniæ Reus non erit; in foro